

Ki ga poprèj častil visoko je? —
 Pobèri se, ti gadna svetová!ka;
 Srcé mi je razdvojeno s teboj. —
 K meníhu grem, če najdem tam kreposti:
 Inače sem za smrt še jaka dosti.

(Odide.)

Dodatki slovenski gramatiki.

Ablativi.

Slovenščina je imela v pradavnih časih več padežev (*casus*) nego ima sedaj, bilo jih je najmenj 8; ko so se padeži skrčili, nastopile so prepozicije (predlogi), nekako olajšanje človeškemu mišljenju, in takó je prišlo, da jedna prepozicija vlada več padežev — vse te prepozicije so nekaki surogat — misel ostane ista, in gramatika je prva stopinja logike, namreč dušnega delovanja in zavednosti samega sebe.

Kar ni zavisno od glagola, to je objekt, veže se 1. z genitivom, 2. z dativom, 3. z akuzativom. Vse drugo je padlo na druge padeže; za take bi jaz vzel latinski izraz *ablativ*, kamor se odlega vse drugo; nekteri so zastarali, *casus absoluti*, ki so neodvisni, in stojé sami záse; nekaj je starih, nekaj modernih, novo vpeljanih in po stari slovenščini vzbujenih. Tudi na te se mora gramatika ozirati; matematika pravi: »Man rechnet mit gegebenen Grössen«, takó mora gramatika ozirati se na vse, kar je v pisavi, četudi ne povsodi v govorici. »Novice« so sprejele princip jezikoslovca Cafa, ki veli: »Piši tako, kakor slovenski narod pravilno govori po etimologiji in bližnjih slavjanskih narečjih.« Nov 1845, pg. 11. *Janežič* ima nekaj o mestniku in druživniku, § 330, 331. *Sket* pa še tega ni povzel; pa je sitno, če nimamo teh padežev brez prepozicije v slovnici obravnanih. Izrazi mestnik, orodnik so preozki, druživnik je takó samo s prepozicijo. Torej naj bo *ablativ* v sliki sedanjega mestnika in orodnika.

A. *Ablativ z obliko instrumentala.*

I. Ablativ načina (modi).

Zapojte vsako kitico občutnim, krepkim glasom. (Krenner). — Pošteno srce vsako trinoštvo gleda žalostjo. (Cegnar). — Solzami grenkimi boš

gôr iskal domačih. (Cegnar). — Stiskani seže *zaupljivim srcem* po pravice večne. (Cegnar). — Trenotja ugodnega *zaupanjem* čakajmo. (Cegnar). — Raztrgaj zanjke *srcem junaškim*. (Vil. Tell. Cegnar). — Zdravje *curkom* doli, po niti gori. (Slomšek). — Karast in Ketimer širila sta vero *mirnim potem*. — *Tihim, stisnjenim glasom* govori Deborah. (Cegnar). — *Svetim navdušenjem* govori. (Cegnar). — *Očesom* gleda *vprašajočim* me. (Cegnar). — *Plemenom* grm gori, a ne zgoreva.

Nota. Ta ablativ brez prepozicije lepo rabi zlasti Cegnar.

II. Ablativ orodnik (instrumentalis).

Sekiro mu razklal je mož srditi črepinjo. (Cegnar). — Vse bi radi *zlatom* kupili. (Cegnar). — To zemljo vstvarili smo sebi *žuli krvavimi*. (Cegnar). — *Silo* bode skušal kralj pregnance pripeljati spet nazaj. — *Solnčnim žarom* pšenica rumeni. — *Tem potem* se poslavljam od svojih starih znancev. — *Perutami* jih *svojimi* pokrivaj nebo. (Cegnar.) — Bog bo nas *šiboj* mahnil *težkoj svojoj*. Aškrc.

Nota. Želeti bi bilo, da bi se sprejel štajarski *oj* v instrumentalu (ablativ sploh) v slovensko pisavo, ker ta *oj* je pravi ostanek staroslovenščine; vsi smo ga izgubili, samo Štajarci kot najbližnji sosede Panoncev imajo ga še; bodisi s prepozicijo, bodisi brez prepozicije. Če že sprejemate v pisavo vse hrovaške spake, sprejmite še naš domači *oj*!

Kako lepo rabi naš Slomšek ta *oj*, glej n. pr.: »Tako lepo so se Volkmar z *mladinoj* obnašali, da so žlahni gospodje iz daljnih krajev v šolo dajali svoje sine.« — »Glejte tako mora biti med domačimi in med soseskoj.«

III. Ablativ pridevni (praedicativus).

Če je substantiv predikat substantivu, rabila je staroslovenščina predikat v obliki našega ablativa instrumentala, n. pr. »David bil maziljen — *kraljem* imenovan.« In po tem načinu so jeli sedaj rabiti substantiv kot predikat v obliki našega instrumentala. N. pr.: Deželni odbor je imenoval Klimeka okrožnim zdravnikom na Bledu. »Slovenec«. Prepozicija dela glagole *perfektivnimi*. Perušek, pg. 36. — Merk je bil imenovan *vladnim svetnikom*. — Nemanič je izvoljen jednoglasno *županom Metliškim*. Ta ablativ sicer v narodu ni navaden, pa je prav dobro posnet po staroslovenščini. Na to se mora ozirati nánj tudi gramatika; seveda, mrtvácev ne bomo vzbudili, vender pa, kolikor dalje gremo nazaj, tembolj smo na stalnih tleh. —

IV. Ablativ časovni (temporalis).

Začetkom šolskega leta ste slabo poprijeli, *tekom* šolskega leta ste bili malomarni, *koncem* šolskega leta ste bili srditi, — pa zakaj srditi? —

Zato, ker sem vam vse leto trobil: *quidquid discis, tibi discis non praeceptor*; sedaj pa imate, kar ste hoteli imeti; jaz sem bil jezen *vse leto* (Curt. § 405), vi pa ste jezni *koncem* leta — *uter melius? Koncem* šolskega leta je »Slovenec« objavil neko sporočilo (17. jul. l. 1890.)

B. Ablativ z obliko lokala.

Tu imamo samo zastarele padeže; Curtius jih zove »*versteinerte casus*«, in so deloma adverbijalnega pomena, n. pr.: *Lani* je bilo deževno, *letos* je bolj suhotno. — *Pomladi* vse zeleni. — *Jeseni* je slana ajda oparila. — Kjer *pozimi* burja brije, tam *poleti* suša tare. (Drugače je, če pišemo saksebi: *po zimi* nastopi pomlad, *po letji* sledi jesen.) — *Podnevi* zajec v grmu spi. — *Ponoči* se v detelji pase. — *Sinoči* je v Hrušči gorelo. — *Nocoj* bo treskalo. — *Drevi* me ne bode domov (drevlje — pozneje). — Semkaj spada tudi *temporalni genitiv*. Martin *zjutraj* (za utra + i) zgodaj vstane; *večeri* pozno spat gre. — *Dnes* (dne + sego) bo cesarska maša za poroko. — *Danes* (ta dan) bo ves dan solnce pripekalo. (Gorenjski *dons* je napačen.) — *Letas* (leta + sego) — tega leta), *letos* (leto + se), to je: Leta tekočega daj vam sreče obilno previdnost. Koseski. *To leto* je dobra letina za žito. — *Doma* je lokalni genitiv: Tega človeka ni nikdar doma.

Če povzamemo vse padeže skupno, imamo v novoslovenščini 9 padežev brez prepozicije: I. Nominativ. II. Genitiv. III. Dativ. IV. Akuzativ. V. Ablativ načina (modi). VI. Ablativ orodnik (instrumentalis). VII. Ablativ pridevni (praedicativus). VIII. Ablativ časovni (temporalis). IX. Ablativ pri-slovni (adverbialis).

P. Ladislav.

Književna poročila.

XI.

Jezik v Mat. Ravnikarja »Sgodbah svetiga pisma sa mlade ljudi«.

(Konec).

Na strani 39. svoje razprave našteje g. razpravljalet nekaj primerov, v katerih bi bil Ravnikar po njegovi sodbi pogrešno rabil glagole dovršnike namesto nedovršnikov. Nam se dozdeva, da se pri nekaterih teh primerov dá dovršni glagol razložiti in opravičiti, in da Ravnikar tudi v teh ondu citiranih stavkih ni do cela izgrešil jasne pomišli o bistvu in pomenu dovršnih in nedovršnih glagolov. Partija o perfektivnih in imperfektivnih glagolih je pač najtežavnejša v slovenski slovnici, ker je v tem poglavju še